

Super hrubá mzda, odvody a dane nie sú hlavným problémom

Zbežný pohľad do našich denníkov, ba aj do odborného časopisu Hospodárske noviny nám vnucuje presvedčenie, že fungovaniu ekonomického systému SR pomôže super hrubá mzda. Nie som o tom presvedčený. Všetky zmeny po roku 1993 by sme mohli zhrnúť pod pojem zmeny odvodového systému a daňového systému (samozrejme, že tu bola privatizácia a liberalizácia cien). Za úplný zvrat v ekonomike a správne nasmerovanie fungovania ekonomického systému SR sa pokladá zavedenie tzv. rovnej dane. Tento úplne neodborný pojem som už analyzoval mnohokrát a tak sa ním nebudem zapodievať.

V SR máme **rovnakú** *proporcionálnu daňovú sadzbu*. Zainteresovaný čitateľ vie akými daňovými sadzbami pre príjmy fyzických a právnických osôb sme začínali po roku 1992. V súčasnosti máme 19 % -nú rovnakú daňovú sadzbu s množstvom výnimiek, napr. odpočítateľné položky. Samozrejme, že tieto vyvolávajú veľa problémov, lebo ide o výnimky a odpočítania. Nebudem ich rozoberať. Uvediem tento svoj záver: každá zavedená medzierka do odvodového a daňového systému vyvoláva (povzbudzuje) celkom konkrétnu štruktúru správania a favorizuje určitú skupinu ľudí (známy je prípad súčasného ministra práce p. Mihála, ktorý svoj vynález za vlády p. R. Fica odvolal po nástupe do funkcie). *Každá medzierka je teda zárodok erodovania dane z príjmov fyzických osôb*. Super hrubá mzda to nevyrieši. Je to opäť pojem, ktorý sa dá nazvať ekonomický nepodarok.

Aby som na to upozornil aj inak, uvediem ešte pár úvah na tzv. „daň z výplatnej listiny“. Je to pojem, ktorý som zaviedol v odbornom článku v Alternatívnych prístupoch k riešeniu problémov ekonomiky SR, čo bol zborník Rady starších profesorov Ekonomickej univerzity v Bratislave. Bežnejšie tento pojem naša terminológia uvádza ako príspevky na *sociálne zabezpečenie* (poistenie). Ona vlastne vytvára rôzne fondy – sociálne zabezpečenie, príspevky v nezamestnanosti atď. Štát stanovil pevné percentá, ktoré sa tiež menili a platí ich aj zamestnávateľ aj zamestnanec. Nebudem ich analyzovať, hlavne ich nedoriešenosť. Už pojem *príspevky* nie je úplne adekvátny. Príspevok indikuje akúsi dobrovoľnosť. A to ako vieme vôbec v našom systéme odvodov a daní neplatí.

Nebudem rozoberať ani problémy nášho priebežného systému, ktorý je založený na tom, aby každý občan platil do fondov počas svojho aktívneho pôsobenia a potom napr. v starobe poberal starobný dôchodok. Pri jeho „vymyslení“ sa vychádzalo zo súčasného rastu populácie a rastu HDP. Mali teda rásť aj mzdy a tým pádom by vo fonde vždy bolo dosť prostriedkov na vyplácanie príslušného benefitu. Nestalo sa tak. Už len zato, že tvorcovia hospodárskej politiky začali riešiť problém tak, že starobné dôchodky (nielen u nás) zvyšovali o infláciu, ale mzdy sa pravidelne vzhľadom na infláciu nezvyšovali. Iba pripomeniem, že práve zásluhou komisie A. Greenspana (neskôr guvernéra FRS) v roku 1983 nastala v tomto systéme zmena, ktorá však nepriniesla žiadany efekt.

Jednou z príčin je, že k riešeniu problému sa nepristúpilo z hľadiska toho ako funguje ekonomický systém, z kolobehu finančných tokov v ekonomike. Mzda, ako ekonomická kategória, ktorá je problémom pri odvodoch aj pri zdaňovaní, má totiž veľa väzieb (vidieť to aj na grafe, ktorý je uvedený nižšie), ale hlavne za hospodárstvo ako celok je súčasťou HDP. A tu sú problémy, na ktoré chcem upozorniť, v optimalizácii jeho finančných tokov. HDP je súčtom výdavkov a súčtom príjmov. Ak máme HDP 950 jednotiek, potom musíme mať aj 950 jednotiek príjmov.

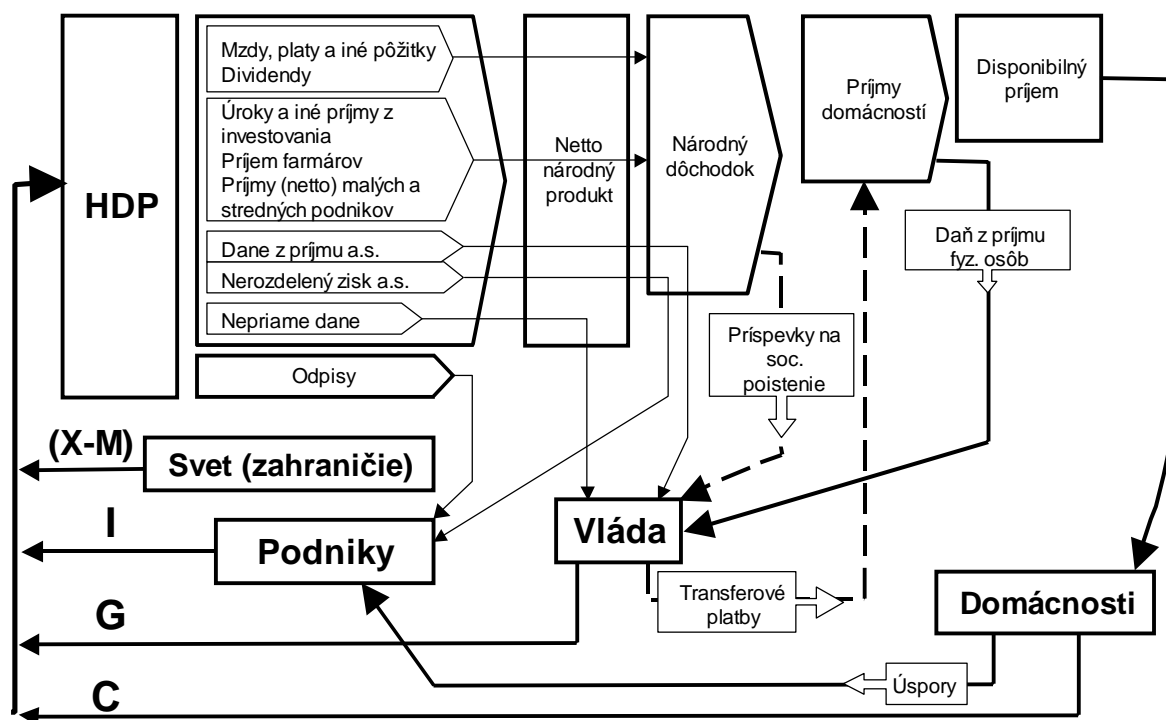
Vyjadruje to tento vzťah:

$$Y = C + I + G + (X - M) = Y_1(\text{príjmy domácností}) + Y_2(\text{príjmy vlády}) + Y_3(\text{príjmy podnikov}),$$

kde Y je HDP, C sú výdavky obyvateľstva na spotrebu, I sú výdavky na investície, G sú výdavky vlády, X je export a M je import. U nás a aj v mnohých iných krajinách nevieme vyčísliť 3 druhy Y s indexom na pravej strane rovnice. A to je vážny ekonomický problém, nemáme v rukách opraty.

Pozrime si problém fungovania ekonomického systému SR inak ako cez dane a odvody. Na obrázku je vďaka našej modifikácii komplexnejšie vyjadrenie kolobehu tokov v hospodárstve. Vidieť na ňom vzťahy HDP, NNP, ND, príjmov obyvateľstva a disponibilného príjmu, teda základných, rozhodujúcich makroekonomických veličín.

Za účelom jeho pochopenia treba uviesť toto. Začnime v obdĺžniku HDP. Ten sa nachádza v ľavom hornom rohu. HDP ako súčet výdavkov sektorov vyjadrujú toky C , I , G a $(X-M)$. Na pravej strane HDP vidíme toky vyjadrujúce rôzne príjmy sektorov a teda inú stranu HDP. Ako prvá je ekonomická veličina mzda a je súčasťou iných kategórií uvedených v geometrickom útvaru. Rozhodujúcou veličinou je disponibilný príjem obyvateľstva. Ten je už bez dane z príjmu fyzických osôb. Rozhodujúca je aj inflácia, aby sme vedeli povedať, čo sa deje v ekonomike. Žiaľ tú nevieme presne merať. A čo potom dôchodky penzistov? Akou mierou ich zvyšovať. Vlastne nevieme zodpovedne merať ani HDP. Myslíme presne merať. Tu vznikajú problémy.

Finančné toky v tomto grafickom modeli, ktoré by si čitateľ mal dobre prezrieť, veda vyjadruje matematicky. Množina rovníc sa najčastejšie vyjadruje maticovo takto: $Ax = b$. Vektor x nám poskytuje hodnoty principiálnych premenných ekonomiky: HDP, Y , C , ..., r (úroková miera). Nie je možné uverejňovať pri rozpočte vlády iba tri hodnoty – rast HDP, infláciu a nezamestnanosť. Super hrubá mzda – ako to vyplýva z grafu - je teda zbytočnosťou. Je to ako známy (z histórie) pojem éter, ktorý zaviedla fyzika, čo mala byť neviditeľná látka vyplňujúca vesmír. Ukázala sa ako zbytočnosť.

Doterajšie úvahy sú postačujúce na to, aby som poukázal na problémy mzdy, daňového systému a výdavkov vlády tak ako ich rozoberá súčasná ekonomická veda. A to práve chýba našej diskusii, žiaľ aj v odborných kruhoch. Mohol by som sa vrátiť do roku 1947. Vtedy uverejnil významný príspevok Pigou (A Study in Public Finance). Súčasný analytický prístup sa odvíja od Dasguptu a Stiglitzu z roku 1971 (Differential Taxation, Public Goods and Economic Efficiency). Je už niekoľko štúdií, ktoré sú založené na komplexných počítačových simuláciách a modeloch všeobecnej rovnováhy.

Jadrom tohto vedeckého prístupu je preskúmanie vzťahu zdaňovania *príjmov fyzických osôb* a *dane z pridanej hodnoty*. Tieto dva druhy daní sú úzko spojené a nemôžeme do nich ľubovoľne zasahovať. Oba druhy sú koniec koncov príjmami vlády. Reforma zdaňovania príjmov fyzických osôb významne vplyva na príjem vlády z **dane z pridanej hodnoty**, a opačne. Nebudem to tu rozoberať. Iba upozorňujem čitateľa, že akási super hrubá mzda pritom nehrá žiadnu úlohu. Teoretické riešenie sa opiera o pojem: *výpočet marginálnych nákladov fondov*. A ten je definovaný takto:

$$\text{marginálne náklady fondov} = \frac{\text{zmena v blahobyte domácností}}{\text{zmena v príjmoch vlády}}$$

Z tohto vzťahu sa ukazuje dôsledok reformovania ekonomickej politiky vlády na správanie sa domácností a vlády. Vyplynie to z potrebných matematických úvah pre vyriešenie problému. Aj čitateľ zlomku aj jeho menovateľ sa vzťahujú na príjmy a výdavky vlády. Je to náročný problém. Z neho vyplýva napr. aj otázka: *aký je vybilancovaný prírastok rozpočtu vlády, ktorý zabezpečí jeho rovnováhu*. Pri spätnom pohľade na graf, zistíme náročnosť zmien v kolobehu finančných tokov pre ich optimalizáciu. To je hlavný problém.

Prof. Ing. Mgr. Jaroslav Husár, CSc.

Odkazy:

1. Pigou, A. C: A Study in Public Finance. 3rd (rev.) edition. Macmillan 1947.
2. Joseph E. Stiglitz & Partha Dasgupta, 1970: Differential Taxation, Public Goods, and Economic Efficiency. Cowles Foundation Discussion Papers 299, Cowles Foundation for Research in Economics, Yale University. Published in Review of Economic Studies (April 1971), 38(114): 151-174.